

Briselē, 28.11.2012.
COM(2012) 750 final

PIELIKUMS

VIENOTĀ NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMA PROJEKTS

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

2013. gada izaugsmes pētījums

IEVADS

Vienotā nodarbinātības ziņojuma projekts, kas pamatots ar LESD 148. pantu, ir daļa no Gada izaugsmes pētījuma (GIP) paketes, lai uzsāktu 2013. gada Eiropas pusgadu. Vienotais nodarbinātības ziņojums, būdams svarīgs uzlabotās ekonomikas pārvaldības elements, pamato Gada izaugsmes pētījumā ietvertos svarīgākos ar nodarbinātību saistītos paziņojumus. Tajā ietvertā analīze ir balstīta uz nodarbinātības un sociālo situāciju Eiropā, uz Nodarbinātības pamatnostādņu¹ īstenošanu, uz dalībvalstu reformu programmu pārbaudi, kuras rezultātā Padome 2012. gada jūlijā pieņēma konkrētām valstīm paredzētus ieteikumus, un uz šo programmu līdzšinējās īstenošanas novērtējumu.

Ziņojums tiek sagatavots laikā, kad:

atjaunošanās ir apstājusies. Nodarbinātība samazinās, un perspektīvas 2013. gadam ir drūmas. Darbavietu radīšana joprojām ir pieticīga un ir pasliktinājusies, neskatoties uz neizmantoto potenciālu dažās ar darbavietām bagātās nozarēs un visā vienotajā tirgū. Darba tirgus nodarbinātības segmentācija ir turpinājusi palielināties, pieaugot pagaidu darba līgumu skaitam un nepilna laika darbam. Nodokļi darbaspēkam joprojām ir augsti, un tie ir vēl vairāk palielinājušies vairākās dalībvalstīs.

Bezdarbs atkal pieaug un ir sasniedzis nepieredzētu līmeni eurozonā, ilgtermiņa bezdarbam sasniedzot satraucošu līmeni, jo īpaši dalībvalstīs ar spēcīgu fiskālo konsolidāciju. Vairāk nekā katrs piektais jauniešs darba tirgū ir bez darba, un pastāv zaudētas paaudzes risks.

Bezdarba līmeņa atšķirības dalībvalstu starpā ir krasī pieaugušas un atspoguļo asimetrisku satricinājumu ietekmi un darba tirgu atšķirīgo noturību pret krīzēm. Atalgojums un darba izmaksas ir sākušas pielāgoties, bet reformu ietekme vēl nav pilnībā jūtama. Pasliktināšanās pazīmes darba piemeklēšanas procesā Eiropas darba tirgos ir apstiprinātas, un pastāv risks, ka pieaugošais strukturālais bezdarbs nostiprināsies.

Daudzās dalībvalstīs samazinās mājāsaimniecību vidējie ienākumi, un jaunākie dati norāda uz tendenci veidoties augstāka līmeņa un dziļāka nabadzība un sociālajai atstumtībai, daudzās dalībvalstīs pieaugot nodarbinātu personu nabadzībai un sociālajai polarizācijai.

Sociālās aizsardzības kā automātiska stabilizatora ietekme kopš 2010. gada ir pavājinājusies un radījusi augstāku nabadzības līmeni. Pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz to izdevumu efektivitāti saistībā ar nabadzības samazināšanu.

Nodarbinātības un darba tirgus situācijai Eiropā un jo īpaši dažās dalībvalstīs ir nepieciešama publiskās pārvaldes iestāžu un sociālo partneru apņēmīgāka rīcība. Tiek īstenotas vērienīgas reformas, tomēr ir vajadzīgas papildu pūles, lai modernizētu mūsu darba tirgus un ieguldītu cilvēkkapitālā ar nolūku radīt apstākļus augstu nodarbinātību ekonomikas atveseļošanās procesā.

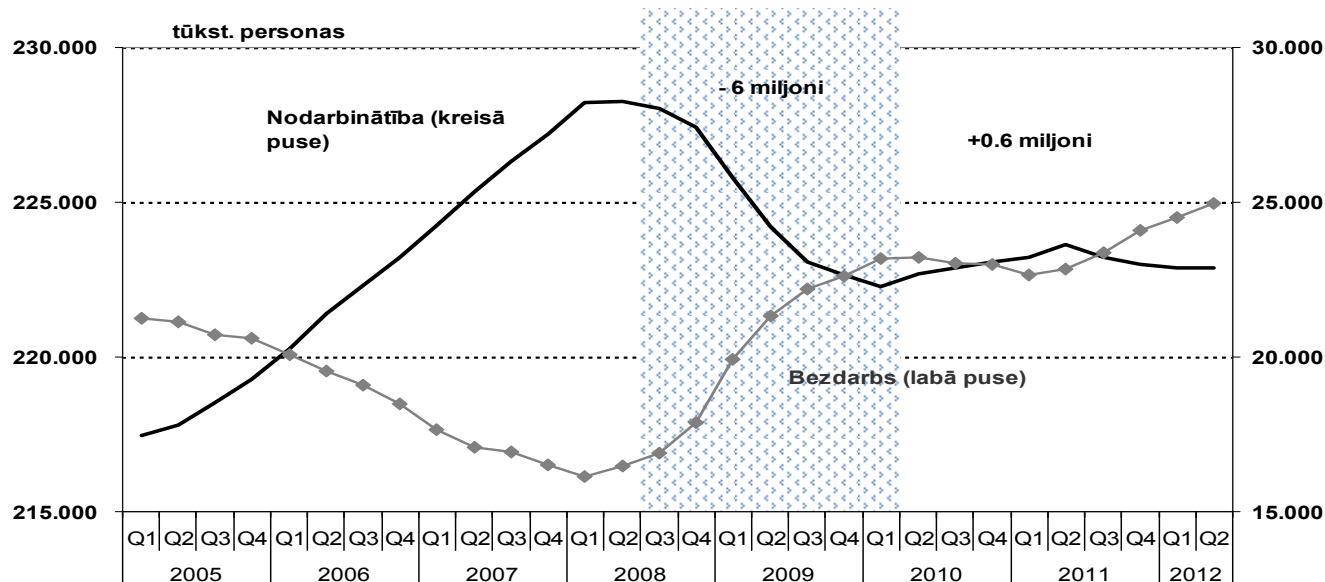
¹ OV L 308/46, 24.11.2010., "Padomes 2010. gada 21. oktobra Lēmums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm (2010/707/Es)".

1. DARBA TIRGUS UN SOCIĀLĀS ATTĪSTĪBAS NESENĀS TENDENCES

Ekonomikas un nodarbinātības prognozes ir negatīvas un pēdējos mēnešos ir pasliktinājušās. Ja 2012. gads būs negatīvs gads no nodarbinātības viedokļa, nelielais IKP pieaugums, kas prognozēts 2013. gadā, nebūs pietiekams, lai radītu nodarbinātību un samazinātu bezdarbu. Pozitīvākas prognozes attiecībā uz darba tirgu ir paredzamas 2014. gadā. ES pašlaik ir vienīgais lielais reģions pasaulē, kur bezdarbs joprojām palielinās.

Nodarbinātības atjaunošanās ir apstājusies un nodarbinātība samazinās. To cilvēku vecumā no 20 līdz 64 gadiem skaits, kuri ir nodarbināti, ES ir samazinājies par 0,2 % laikposmā no 2011. gada 2. ceturkšņa (Q2) līdz 2012. gada 2. ceturksnim (Q2). Laikposmā no 2008. līdz 2011. gadam nodarbinātība saruka par 1,7 %, liecinot par lielāku noturību nekā ASV tajā pašā laikposmā (-5,8). Tomēr šis kritums ir izrādījies izteiktāks eurozonā, jo īpaši tajās valstīs, kuras veica lielāku fiskālo konsolidāciju. Kopš ekonomikas un finanšu krīzes sākuma 2008. gadā zaudēto darbavietu skaits tagad sasniedz 5 miljonus, no kuriem 4 miljoni tika zaudēti eurozonā. Vispārējā nodarbinātības līmeņa svārstības kopš krīzes sākuma ir veicinājis galvenokārt nepilna darba laika darbs un pagaidu līgumi, bet ir skartas arī darbavietas ar pastāvīgiem līgumiem.

1. attēls. Nodarbinātība un bezdarbs ES 27, 2005. – 2012. gads

Avots: Eurostat, valstu pārskati un ES Darbaspēka apsekojums.

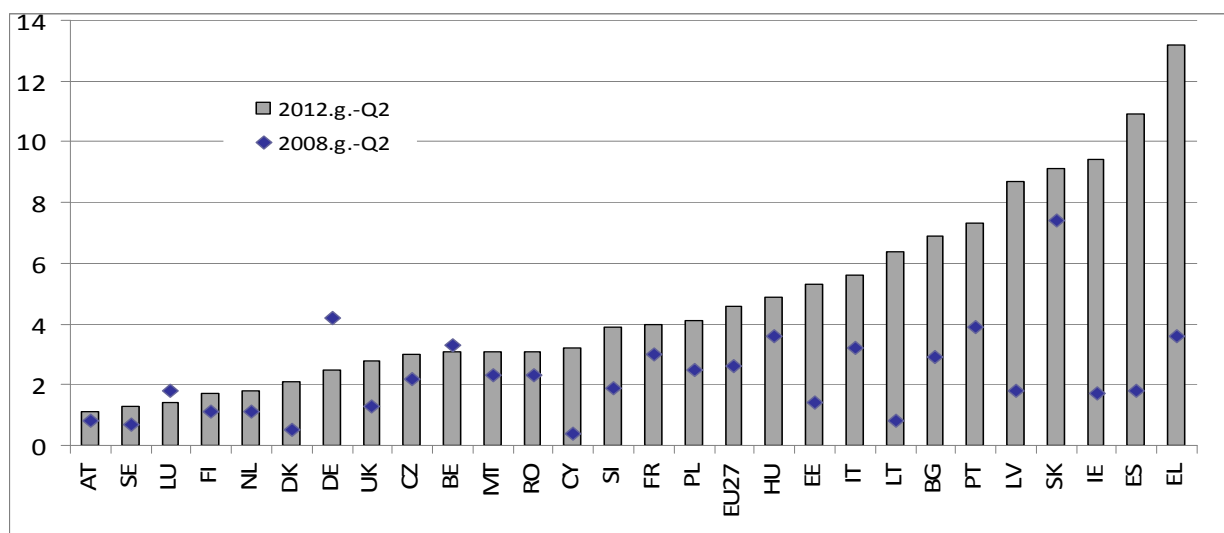
Pozitīvs aspekts ir tas, ka gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātības līmenis palielinājās par 1,8 procentu punktiem laikposmā no 2008. gada līdz 2011. gadam salīdzinājumā ar 1,5 procentu punktu kritumu vispārējā nodarbinātības līmenī. Sievietes ir arī salīdzinoši labāk pārdzīvojušas ekonomisko krīzi nekā vīrieši, nodarbinātības līmenim saglabājoties gandrīz tādā pašā līmenī kā 2008. gadā, turpretim vīriešu nodarbinātības līmenis ir samazinājies par 2,6 procentu punktiem tajā pašā laikposmā. Tajā pašā laikā jauniešu nodarbinātības līmenis samazinājās par 3,8 procentu punktiem.

Bezdarbs atkal pieaug un ir sasniedzis nepieredzētu līmeni eurozonā. Kopējais bezdarba līmenis ES pašlaik ir 10,6 %, bet eurozonā tas sasniedz 11,6 % – augstākais līmenis kopš EMS izveidošanas. Bezdarbnieku skaits ES 2012. gada maijā pārsniedza 25 miljonus cilvēku, un ceturksnī kopš tā laika pirmo reizi ir pieaudzis par papildu 0,75 miljoniem, kas kopā veido pieaugumu par gandrīz 9 miljoniem kopš 2008. gada. Bezdarba tendence ir augšupejoša vairumā dalībvalstu, un pēdējo 12 mēnešu laikā līdz 2012. gada augustam tikai sešās valstīs ir vērojama bezdarba samazināšanās.

Ilgtermiņa bezdarbs ir sasniedzis draudīgus apmērus. 2012. gada otrajā ceturksnī 11,1 miljons bezdarbnieku Eiropā bija bez darba vairāk nekā 12 mēnešus, veidojot 4,6 % no aktīvo iedzīvotāju skaita². Tas ir pieaugums par 4,8 miljoniem salīdzinājumā ar 2008. gadu. 2011. gadā 70 % no visiem ilgtermiņa bezdarbniekiem ES-27 valstīs bija koncentrēti sešās lielākajās dalībvalstīs, no kurām Spānijā bija vairāk nekā 21 % no visiem ilgtermiņa bezdarbniekiem ES, un no ilgtermiņa bezdarbnieku pieauguma 3,7 miljonu apmērā laikposmā no 2008. līdz 2011. gadam 1,6 miljoni bija Spānijā.

Iespējamība bezdarbniekiem – gan īstermiņa, gan ilgtermiņa bezdarbniekiem – **atrast darbu ir samazinājusies vairumā dalībvalstu** kopš krīzes sākuma. Šis samazinājums ir bijis īpaši izteikts dalībvalstīs, kurās tiek piemēroti būtiski fiskālās konsolidācijas pasākumi. Spānijā šī iespējamība samazinājās no 50 % līdz 30 % un Grieķijā tā kritās no 25 % līdz 15 %, bet tā saglabājās stabila Nīderlandē un uzlabojās Čehijā un Igaunijā.

2. attēls. Ilgstoša bezdarba līmenis % no aktīvo iedzīvotāju skaita, 2008. gads un 2011. gads

Avots: Eurostat, ES Darbaspēka apsekojums.

Ilgtermiņa bezdarbs ir palielinājies visās grupās, bet galvenokārt jauniešu un to cilvēku vidū, kuriem ir zemāks izglītības līmenis. Tomēr ilgstoša bezdarba risks gados vecākiem darba ņēmējiem 2011. gadā bija vairāk nekā 55 %, bet jauniešiem tas bija tikai aptuveni 30 % apmērā. Ilgtermiņa bezdarbs 2011. gadā mazkvalificētu darba ņēmēju vidū bija četras reizes lielāks nekā augsti kvalificētu darba ņēmēju vidū. Arī trešo valstu valstspiederīgo vidū tika reģistrēts divreiz lielāks ilgtermiņa bezdarbs nekā vidēji ES darba ņēmējiem 2011. gadā. Dažas dalībvalstis ir spējušas ierobežot ilgtermiņa bezdarba apmēru vai nu tāpēc, ka lejupslīde ir bijusi īsāka, vai arī darba tirgus iestādes ir bijušas efektīvākas.

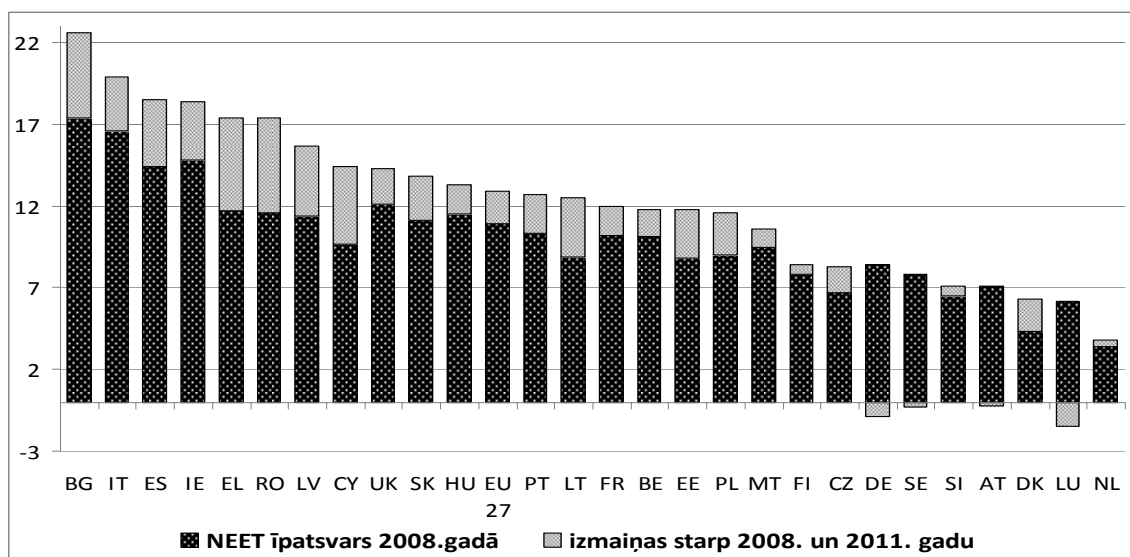
² Ilgtermiņa bezdarbnieki patlaban ir vairāk nekā 44 % no visiem bezdarbniekiem.

Vairāk nekā katrs piektais jauniešs darba tirgū ir bezdarbnieks. Jauniešu situācija darba tirgū ir gan ekonomiska, gan sociāla ārkārtas situācija, jo bez darba ir 5,52 miljoni jauniešu. Pēdējos 12 mēnešos bezdarba līmenis jauniešu vidū pieauga lielākajā daļā dalībvalstu, divās dalībvalstīs ir saglabājies līmenis virs 50 %, bet sešās – virs 30 %. 2011. gadā nodarbinātības līmenis jauniešiem vecumā no 20 līdz 34 gadiem, kuri ieguvuši vismaz vidējo izglītību, samazinājās par 4,2 procentu punktiem līdz 77,2 % salīdzinājumā ar 2008. gadu, kas norāda uz pieaugošajām grūtībām, pārejot no izglītošanās uz nodarbinātību.

Tie, kuri skolu pametuši priekšlaicīgi, saskaras ar drūmām perspektīvām nodarbinātības jomā. Skolu priekšlaicīgi pametušie, iespējams, ir visneaizsargātākā Eiropas jauniešu darbaspēka grupa. Visā ES vairāk nekā puse no tiem jauniešiem, kas pārtrauc skolas apmeklēšanu, ir bezdarbnieki. Priekšlaicīgi mācības pārtraukušo skolēnu īpatsvars samazinājās no 14,1 % 2010. gadā līdz 13,5 % 2011. gadā. Dalībvalstu starpā turpina pastāvēt skolu priekšlaicīgi pametušo īpatsvara lielas atšķirības, bet tajās valstīs, kuras ievieša efektīvu un vispusīgu politiku, lai cīnītos pret skolu priekšlaicīgu pamešanu, ir panākušas arī vērā ņemamus uzlabojumus. Priekšlaicīga skolas pamešana joprojām ir bieža parādība to jauniešu starpā, kuri nāk no nelabvēlīgas vides, migrantu un etnisko minoritāšu, piemēram, romu, un zēnu vidū.

To jauniešu īpatsvars, kuri nav nodarbināti, neiegūst izglītību vai arodu (NEET), turpina palielināties. Vēl satraucošāk, palielinājums bija augstāks tajās dalībvalstīs, kurās jau bija augstāks īpatsvars. Neraugoties uz reģistrēto lielāko palielinājumu jaunu vīriešu vidū, jauniešu NEET līmenis saglabājas augstāks jaunu sieviešu vidū gandrīz visās Eiropas valstīs.

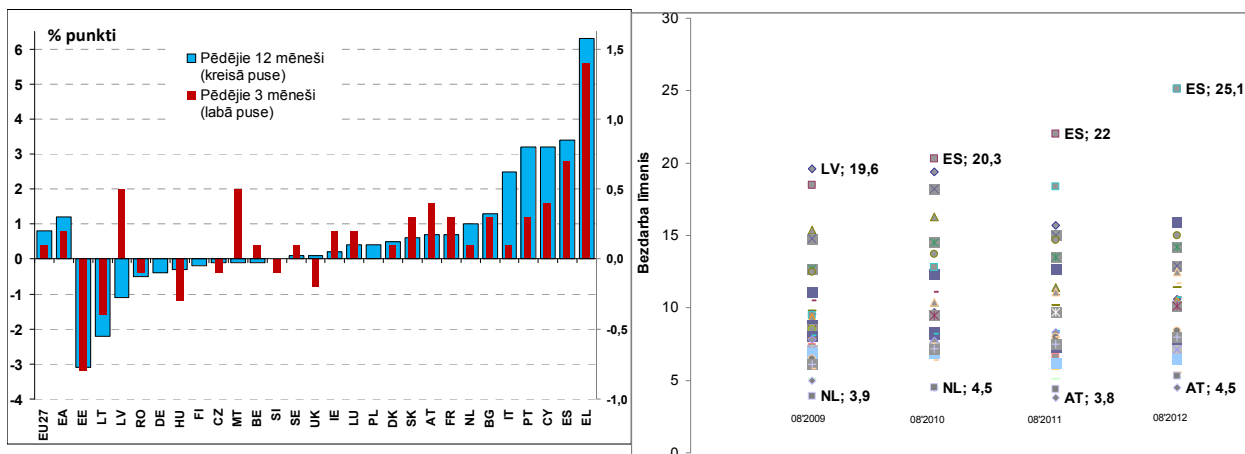
3. attēls. NEET jauniešu īpatsvars vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem (%)

Avots: Eurostat, Darbaspēka apsekojums.

Bezdarba līmeņa izkliede starp dalībvalstīm pēdējos gados ir ievērojami palielinājusies, jo īpaši eurozonā. Dažādība ir ievērojama arī reģionālā un vietējā līmenī ar ļoti augsta jauniešu bezdarba un ilgtermiņa bezdarba rajoniem vietējā mērogā. Bezdarbs 2012. gada augustā viszemākais bija Austrijā – tikai 4,5 %, bet Spānijā tas sasniedza 25,1 %. Lielu daļu bezdarba ir koncentrēta salīdzinoši mazā skaitā valstu. Realitātē bezdarbnieku skaits Itālijā, Spānijā un tajās valstīs, kuras izmanto finanšu atbalsta programmas (Grieķija, Īrija, Portugāle, Rumānija), veido gandrīz pusi no visiem bezdarbniekiem ES, un krīzes laikā šis īpatsvars ir būtiski pieaudzis..

4. attēls. Bezdarba līmeņa izmaiņas (procentu punktos) pēdējos 12 mēnešos un pēdējos trīs mēnešos līdz 2012. gada augustam, un bezdarba līmeņa sadalījuma attīstība laikposmā no 2009. gada augusta līdz 2012. gada augustam

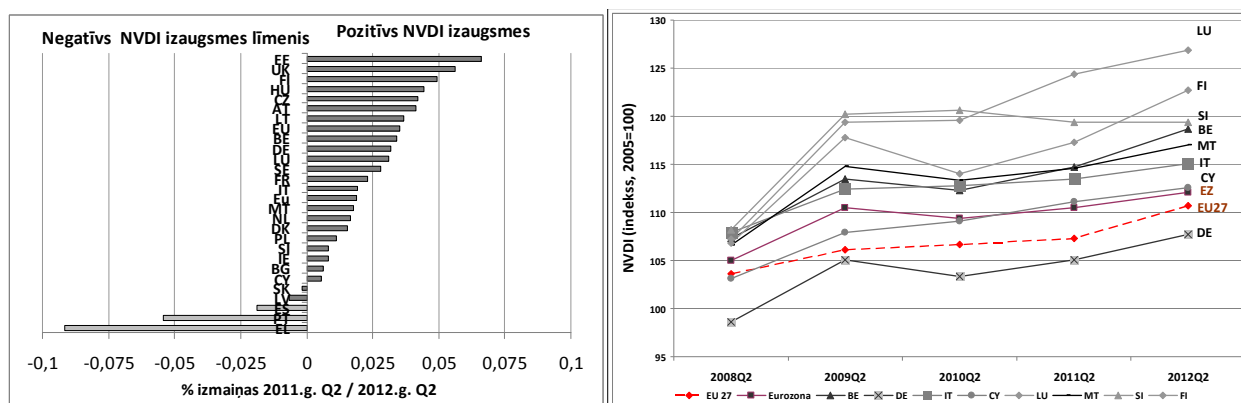
Avots: Eurostat.

Piezīmes: Eurostat 2. grafikā trūkst datu par 2012. gada augustu par 5 dalībvalstīm. Izmantotie dati: jūnija dati par EE un LV, jūlija dati par EL, HU un UK.

Nodarbinātības un sociālo rādītāju atšķirības starp dalībvalstīm palielinās. Tas ir īpaši vērojams starp Eiropas dienvidu un perifērajām valstīm. Dalībvalstis, kuras līdz šim ir parādījušas lielāku noturīgumu, galvenokārt ir Ziemeļeiropas un Centrāleiropas valstis. Satricinājumi ir šķietami asimetriski, bet ļoti bieži valstis ar salīdzinoši nesegmentētu darba tirgu, spēcīgu sociālās aizsardzības sistēmu un spēju uz laiku pielāgot darba stundas un darba laiku (iekšējā elastība) ir guvušas labākus panākumus.

Jaunākie dati liecina, ka algas un darba izmaksas ir sākušas atbalstīt ārējo normalizāciju. Eiropas darba tirgi 2011. gadā skaidri liecināja par uzlabotu atalgojuma dinamiku, nominālajām vienības darbaspēka izmaksām mēreni pieaugot pēc faktiska krituma 2010. gadā. Faktiskā kompensācija uz vienu darbinieku 2011. gadā samazinājās aptuveni pusē dalībvalstu un paplašinājās tādā līmenī, kas ir zemāks par ražīguma līmeni, apstiprinot 2010. gadā uzsākto algu īpatsvara samazināšanās tendenci. Nominālās vienības darbaspēka izmaksu attīstība nedaudz atšķiras starp dalībvalstīm. Kopumā darbaspēka vienības izmaksu attīstībā arvien vairāk tiek ievēroti modeļi, kas atbalsta ārējo normalizāciju, arvien skaidrāk diferencējot valstis ar spēcīgāku vajadzību mazināt bezdarbu un normalizēt ārējās pozīcijas un valstis ar stabilu atveseļoanos un tekošā konta pārpalikumiem.

5. attēls. Nominālās vienības darbaspēka izmaksu gada izaugsmes līmenis (2011. gada 2. cet./2012. gada 2. cet.) un tendence astoņās atlasītajās dalībvalstīs (tajās, kuras saņēma konkrētai valstij paredzētu ieteikumu par atalgojuma jautājumu), 2008. gada 2. ceturksnis – 2012. gada 2. ceturksni

Piezīme: sezonāli izlīdzināti ceturkšņa dati.

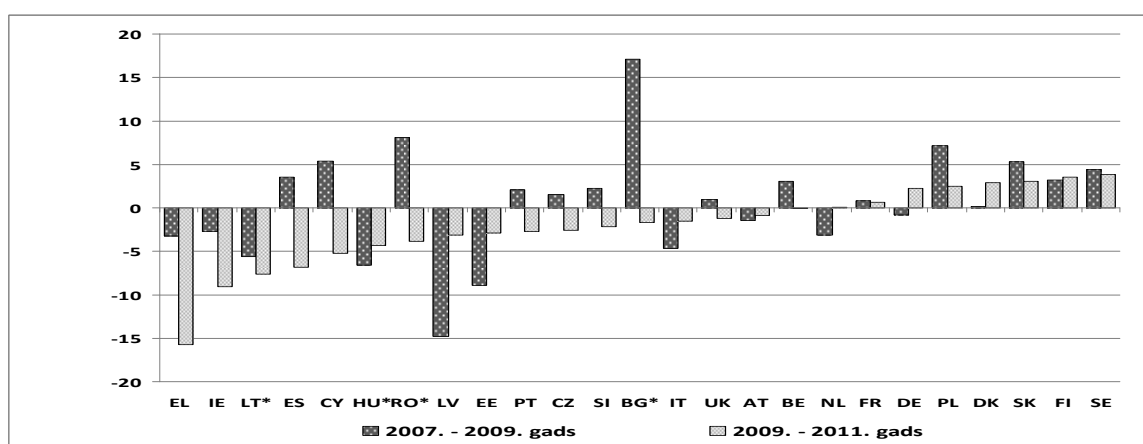
Avots: Eurostat 1. grafikā attiecībā uz CY salīdzinājums veikts ar 2011. gada 1. ceturksni un 2012. gada 1. ceturksni (nav datu par 2012. gada 2. ceturksni).

Avots: Eurostat.

Pirmskrīzes modelis ar spēcīgāku faktiskā atalgojuma dinamiku valstīs ar sliktiem bezdarba rezultātiem kopš 2010. gada ir mainījies. Šie notikumi ir veicinājuši uz eksportu orientēto nozaru konkurētspējas pakāpenisku uzlabošanu. Darbaspēka pieprasījums un atalgojums, šķiet, ir noturīgāki tirgojamo preču un pakalpojumu nozarē valstīs, kuras ir nepārprotami uzsākušas vai gandrīz pabeigušas tekošā konta deficīta korekcijas procesu. Turklāt pierādījumi liecina, ka līdz 2009. gadam faktiskā atalgojuma dinamika bija stiprāka, bet kopš 2010. gada šis modelis ir mainījies pretējā virzienā.

Mājsaimniecību vidējie ienākumi samazinās daudzās dalībvalstīs. Laikposmā no 2009. līdz 2011. gadam mājsaimniecību bruto izmantojamie ienākumi samazinājās divās no trim dalībvalstīm, un situācija starp valstīm atšķīrās arvien vairāk. Lielākajā daļā dalībvalstu ieilgušī ekonomikas un darba tirgus krīze apvienojumā ar vajadzību veikt fiskālo konsolidāciju (kas saistīta ar pabalstu samazināšanu un nodokļu palielināšanu) laika gaitā mazināja valsts automātisko stabilizatoru aizsargājošo ietekmi, jo saņēmējiem beidzās pabalstu saņemšanas tiesības vai saskārās ar pabalstu līmeņa samazinājumiem. Tā rezultātā mājsaimniecību ienākumi samazinājās īpaši tajās dalībvalstīs, kurās lejupslīde bija ieilgusi. Fiskālās konsolidācijas pasākumi, kas īstenoti kopš 2010. gada, šķiet, ir palīdzējuši būtiski samazināt mājsaimniecību izmantojamos ienākumus.

6. attēls. Izmaiņas mājsaimniecības bruto izmantojamajos ienākumos krīzes laikā

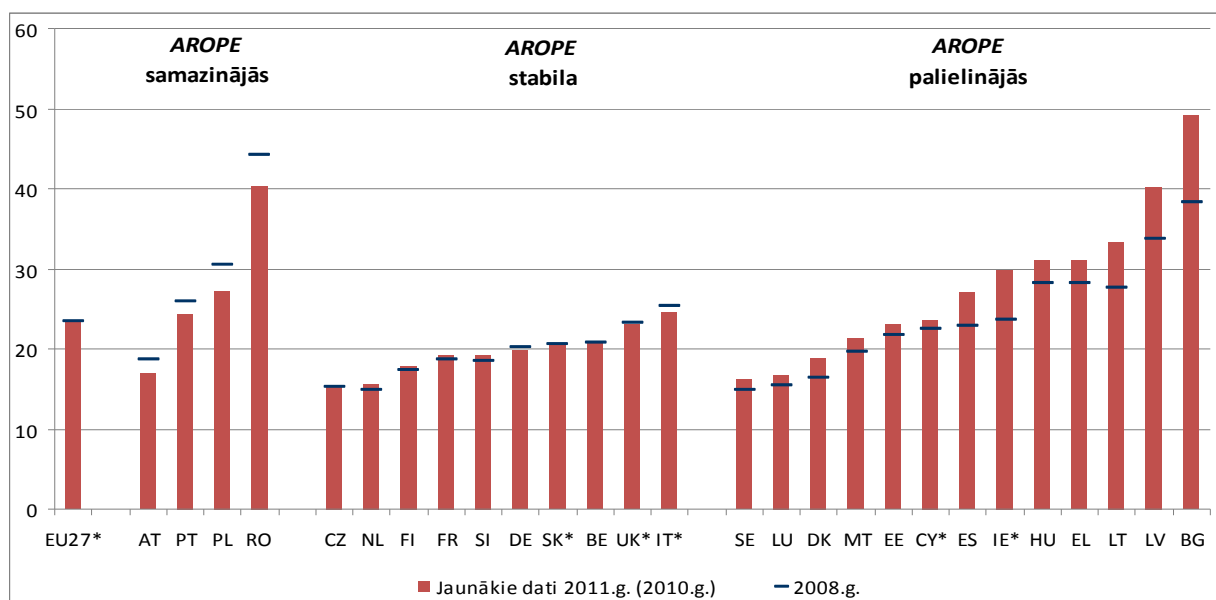

Avots: Eurostat, valstu pārskati.

To ES iedzīvotāju īpatsvars, kuri norāda, ka viņu mājāsaimniecības izjūt finansiālas grūtības, joprojām ir nepieredzēti augsts, jo pēdējo mēnešu laikā šis īpatsvars kopumā ir vēl vairāk pieaudzis. Finanšu spriedzes rādītāja starp zemāko kvintili ikgadējais pieaugums 2012. gadā bija īpaši spēcīgs Spānijā un Itālijā (pieauga par 10 procentu punktiem), bet samazinājās sešās dalībvalstīs.

Jaunākie dati norāda uz nabadzības un sociālās atstumtības augstāku līmeni un dziļākiem veidiem. To iedzīvotāju īpatsvars, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība, kopš 2008. gada ir pieaudzis vairākās dalībvalstīs, pārsniedzot to dalībvalstu skaitu, kurās šis īpatsvars ir samazinājies. Dažas grupas tas ir skāris īpaši smagi (tostarp bērnus, vientuļu vecāku mājāsaimniecības, iedzīvotājus darbaspējas vecumā un jo īpaši jauniešus). Nabadzības dziļuma attīstība apstiprina, ka tie iedzīvotāji, kurus apdraud nabadzība, kļūst arvien trūcīgāki daudzās valstīs, jo īpaši tajās, kurās vispārējais nabadzības risks ir augsts. 2010. gadā ES to iedzīvotāju vidējie ienākumi, kurus apdraud nabadzība, bija par 22 % zemāki nekā nabadzības sliekšnis, liecinot par nabadzības plaisas padziļināšanos vairumā dalībvalstu kopš 2008. gada.

7. attēls. To cilvēku skaita attīstība, kurus apdraud nabadzība vai sociālā atstumtība (AROE) visās ES dalībvalstīs laikposmā no 2008. līdz 2011. gadam

Avots: ES – SILC; * dati: SILC 2011(2010).

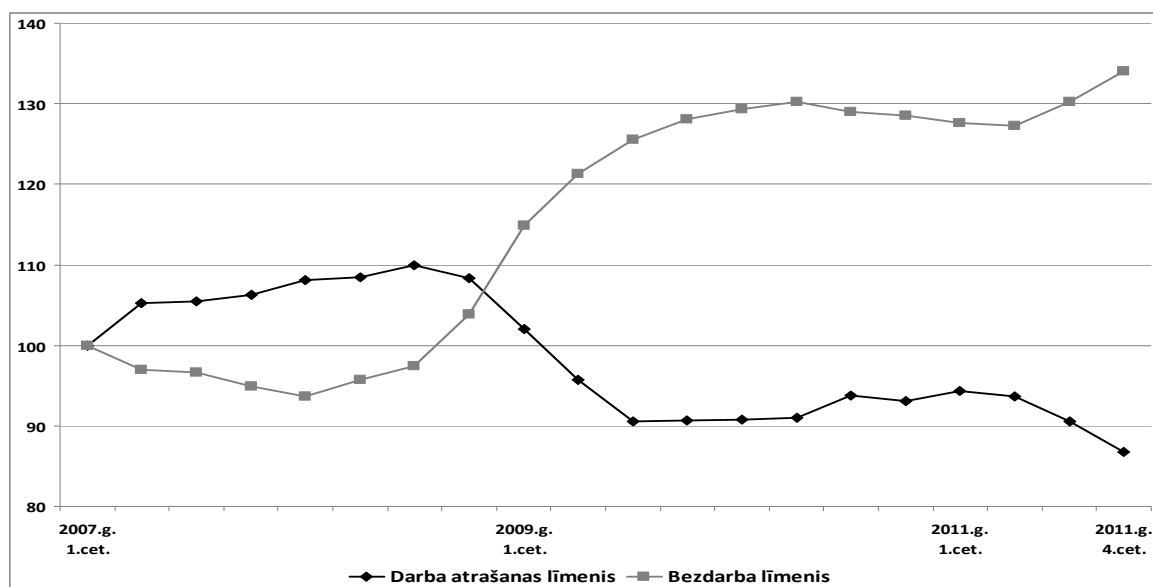
Nodarbināto personu nabadzība un sociālā polarizācija daudzās dalībvalstīs pieaug. Nabadzīgie darba ņēmēji veidoja vienu trešdaļu no pieaugušajiem darbaspējas vecumā, kuriem 2011. gadā draudēja nabadzība. 2010. gadā zem nabadzības sliekšņa dzīvoja 8,4 % no nodarbinātajām personām, un risks bija ievērojami lielāks ģimenēm ar apgādājamiem bērniem (10,7 %). Nodarbinātu personu nabadzības biežums palielinājās sieviešu vidū, bet joprojām saglabājas augstāks vīriešu vidū. Nodarbinātu personu nabadzība ievērojami palielinājās katrā trešajā dalībvalstī laikposmā no 2006. līdz 2010. gadam, tostarp dažās no bagātākajām dalībvalstīm ar noturīgākām tautsaimniecībām un darba tirgiem. To, iespējams, ir veicinājuši tādi faktori kā atalgojuma korekcijas, darba stundu skaita samazināšana, saīsināta darba laika kārtība un lielāks nepilna darba laika un pagaidu līgumu skaits.

2. LIELĀKĀS DARBA TIRGUS PROBLĒMAS

Nesenās tendences darba tirgū daļēji ir ciklisku svārstību, un jo īpaši dziļās ekonomikas krīzes, rezultāts, bet to iemesls ir arī strukturālas un institucionālas darba tirgus problēmas, kas ietekmē ekonomisko aktivitāti un darba tirgus sniegumu.

Neto darbavietu radīšana (nodarbinātības izaugsme) pastāvīgi ir samazinājusies gan ES līmenī, gan dalībvalstīs, izņemot 2010. gadā. Kopš 2011. gada vidus Eiropā kopumā ir atgriezušās nodarbinātības izaugsmes līmeņa negatīvas vērtības. Tas ir neto rezultāts darba atrašanas (bezdarbnieki atrod darbu) lejupslīdošajai tendencei un arvien pieaugošajām darba zaudēšanas tendencēm, kādēļ tiek aicināts veidot politiku, lai stimulētu pieprasījumu pēc darbaspēka un augstākas nodarbinātības izaugsmes modeli³. Tomēr tajā pašā laikā darbavietu radīšanas programmas, kuras atbalsta no struktūrfondi un Kohēzijas fonda, ziņo par vērā ņemamu pozitīvu progresu attiecībā uz bruto darbavietu izveidi un atbalstītajiem jaunizveidotajiem uzņēmumiem.

8. attēls. Bezdarba līmenis un darba atrašanas līmenis ES 27 dalībvalstīs, 2007. gada 1. cet. – 2011. gada 4. cet.

Avots: Komisijas dienestu aprēķini, pamatojoties uz Eurostat datiem.

Darbavietu radīšanas potenciālu dažās svarīgākajās nozarēs varētu vēl vairāk izmantot, ja tiktu risināts prasmju trūkuma jautājums. Tiek lēsts, ka ekorūpniecībā līdz 2020. gadam tiks izveidots aptuveni 8 miljoni darbavietu, un līdz pat 2,8 miljoniem šo darbavietu tiks izveidotas resursu efektivitātes pasākumu rezultātā, 2 miljoni – energoefektivitātes politikas īstenošanas rezultātā, bet vēl 3 miljoni darbavietu – atjaunojamās elektroenerģijas nozares attīstības rezultātā⁴. Paredzams, ka 2012. gadā to cilvēku skaits, kuri saskaņā ar prognozēto strādās tieši ekorūpniecībā, visā ES būs 3,4 miljoni, kas ir pieaugums salīdzinājumā ar 2,7 miljoniem 2008. gadā, parādot, ka pat pašreizējā ekonomikas situācijā "zaļajai" nozarei piemīt darbavietu izaugsmes potenciāls. Laikposmā no 2005. līdz 2009. gadam atjaunojamo resursu nozare palīdzēja radīt vairāk nekā 300 000 jaunu darbavietu. Laikposmā no 2008. līdz 2011. gadam "veselības un sociālā darba" nozare radīja aptuveni 1 866 000 jaunu darbavietu. Turklāt, paredzams, ka pieprasījums pēc jauniem amatiem šajā nozarē laikposmā no 2010. līdz 2020. gadam saskaņā ar prognozēm palielināsies kopsummā par 8 miljoniem jaunu darbavietu. Attiecībā uz IKT nozari, paredzams, ka līdz 2015. gadam IKT speciālistiem būs

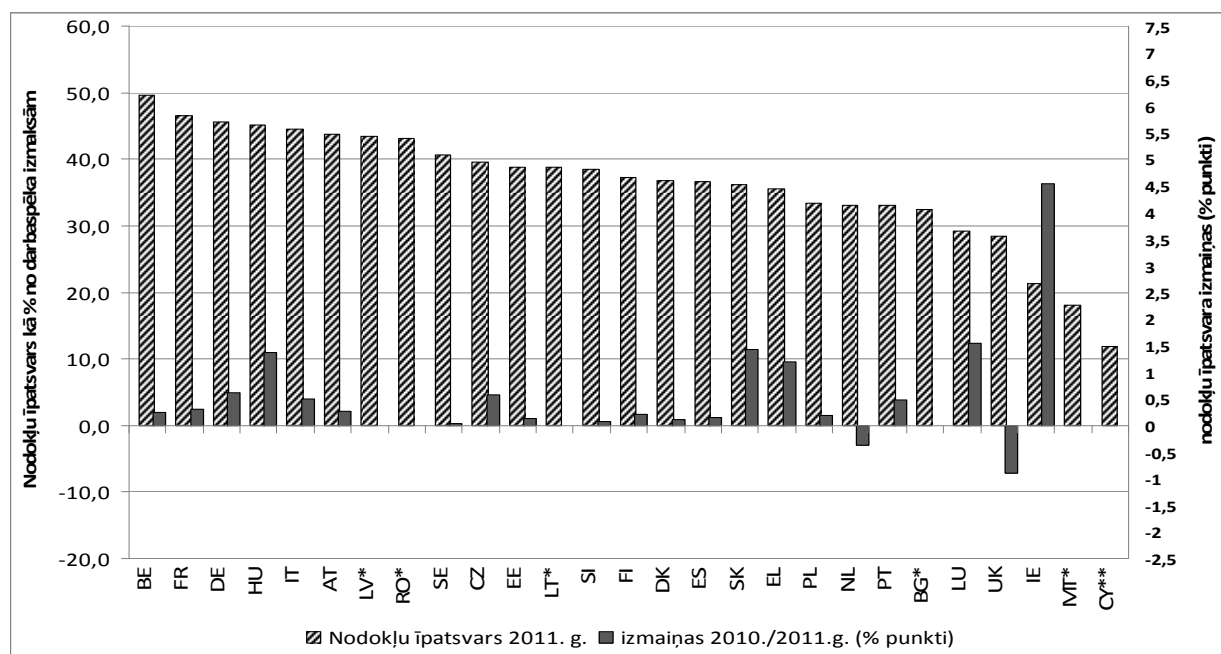
³ Skatīt Eiropas Komisijas "Pasākumu kopumu nodarbinātības jomā", 2012. gada aprīlis.

⁴ SWD (2012) 92 *final*, "Exploiting the employment potential of green growth", 18.4.2012.

pieejamas līdz pat 700 000 vakanču. Abas nozares saskaras ar līdzīgām problēmām, lai aizstātu novecojošu darbaspēku ar gados jaunākiem darba ņēmējiem. Par prasmju ievērojamu trūkumu parasti tiek ziņots "zaļās" ekonomikas nozarēs, IKT nozarē un veselības aprūpes jomā, jo īpaši attiecībā uz profesijām ar augstas pakāpes tehnisko specifiku.

Darbaspēka nodokļi joprojām ir augsti un vairākās dalībvalstīs pat ir palielinājušies, bet nodokļu sastāva izmaiņas samazina darbaspēka izmaksas. Liels nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās bremzē vēlmi strādāt papildienākumu peļņtājiem, zemu ienākumu saņēmējiem un mazkvalificētiem darba ņēmējiem, un var negatīvi ietekmēt viņu nodarbinātības līmeni kopējā līmenī. Vidējais nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās 2011. gadā ES 27 valstīs bija 39,6 % salīdzinājumā ar 21 % Šveicē, 29,5 % ASV un 30,8 % Japānā un Kanādā. Vidēji nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās Eiropā laikposmā no 2010. līdz 2011. gadam palielinājās par 0,3 procentu punktiem, ietekmējot arī cilvēkus, kuri saņem mazas algas. Palielinājumi kopumā bijuši visstraujākie tajās dalībvalstīs, kurās nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās jau ir augsts. Tomēr tam pamatā galvenokārt ir bijušas iedzīvotāju ienākuma nodokļu izmaiņas, un vairākos gadījumos tos papildināja sociālā nodrošinājuma izmaksu samazinājumi darba devējiem, tādējādi samazinot darbaspēka izmaksas.

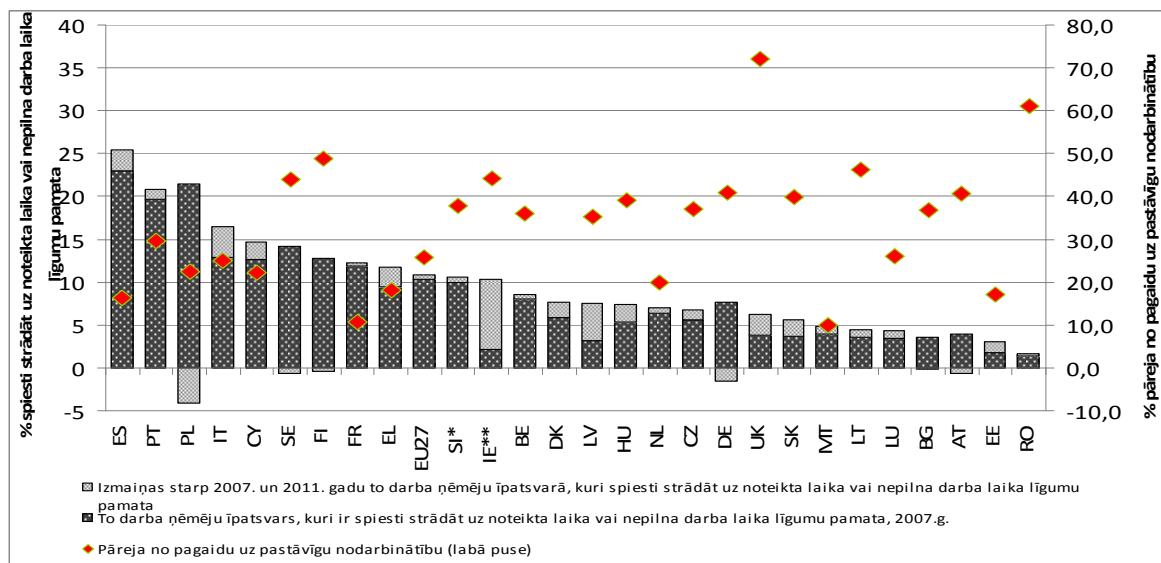
9. attēls. Kopējais nodokļu īpatsvars darbaspēka izmaksās zemu ienākumu saņēmējiem (izmantojot 67 % no vidējās algas kā šīs grupas reprezentatīvu rādītāju) 2011. gadā un ikgadējās izmaiņas 2010. – 2011. gadā

Īss apraksts: * dati par ES valstīm, kas neietilpst ESAO (BG, LV, LT, MT un RO), ir pieejami tikai par 2010. gadu; ** CY dati par 2007. gadu. Šīm valstīm nodokļu īpatsvara izmaiņas darbaspēka izmaksās attiecas uz laikposmu no 2009. līdz 2010. gadam (attiecībā uz CY – uz laikposmu no 2006. līdz 2007. gadam). Avots: ESAO

Darba tirgus segmentācija turpināja pieaugt, paplašinoties pagaidu līgumu skaitam un nepilna darba laika darbam. Laikposmā no 2007. līdz 2011. gadam to darba ņēmēju īpatsvars, kuri bija spiesti strādāt noteikta laika vai nepilna darba laika darbos, pieauga 21 no 27 dalībvalstīs. Dalībvalstu starpā pastāv lielas atšķirības, bet Vidusjūras reģiona valstīs un Polijai ir raksturīga vislielākā segmentācija. Nodarbinātības aizsardzības tiesību aktu asimetrija attiecībā uz pastāvīgām darbavietām un noteikta laika/pagaidu darba vietām ir galvenais cēlonis darba tirgus segmentācijai. 2011. gadā 60,4 % iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 64 gadiem, kuri strādāja uz pagaidu līgumu pamata, to darīja pretēji savai gribai. Iespējamība tikt nodarbinātam uz pastāvīga līguma pamata ir zemāka tajās dalībvalstīs, kurās ir stingrāki nodarbinātības aizsardzības tiesību akti.

10. attēls. To darba ņēmēju īpatsvars, kuri ir spiesti strādāt uz noteikta laika vai nepilna darba laika līgumu pamata (2007. un 2011. gadā), un pāreja no pagaidu uz pastāvīgu nodarbinātību (2010. gada dati)

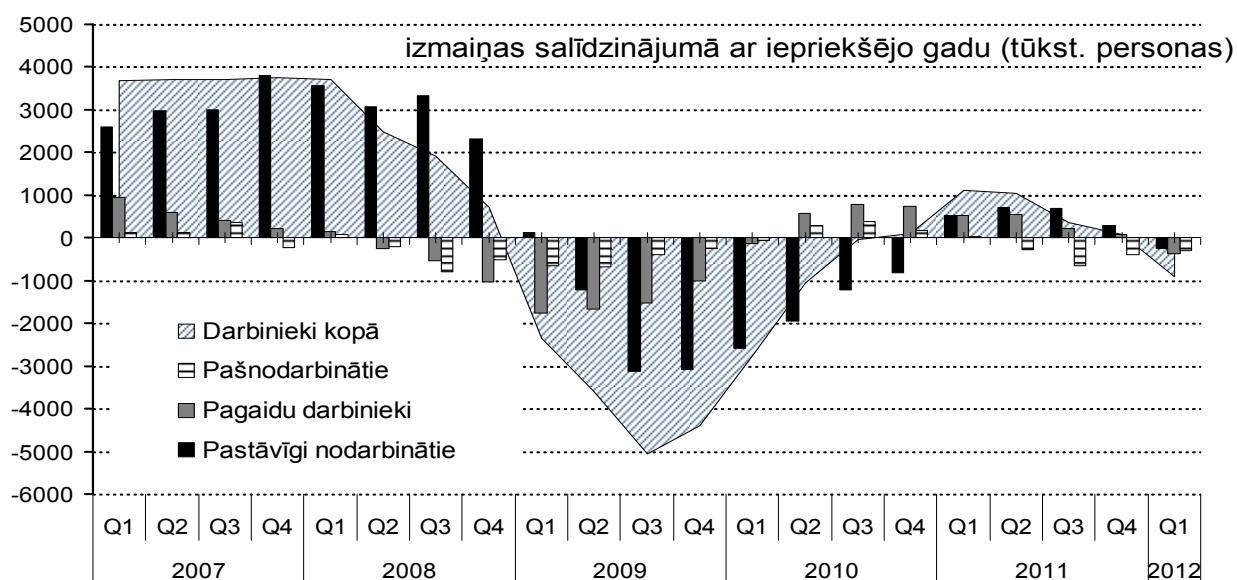

Īss apraksts: * dati par SI attiecas uz 2011. gadu; ** IE dati ir pieejami tikai par 2007. gadu.

Avots: Eurostat, Darbspēka apsekojums un SILC.

ES darba tirgos jaunieši ir nesamērīgi pārstāvēti pagaidu darbos, un viņu situācija laika gaitā pasliktinās. 2011. gadā aptuveni 42,5 % no gados jauniem darba ņēmējiem ES strādāja uz pagaidu līgumu pamata salīdzinājumā ar 14,0 % no vidējā iedzīvotāju skaita darbaspējas vecumā. Pierādījumi liecina, ka jauniešu vidū pagaidu darbs zināmā mērā var kalpot par pakāpienu uz pastāvīgu nodarbinātību, tomēr tas tā nenotiek dažās citās dalībvalstīs, kurās pārejas rādītājs no pagaidu uz pastāvīgiem darba līgumiem ir īpaši zems.

11. attēls. Pastāvīgā un pagaidu darbā nodarbinātie, pašnodarbinātie un kopējais darbinieku skaits (vecumā no 15 līdz 64 gadiem), 2007. gada 1. cet. (Q1) – 2012. gada 1. cet. (Q1)

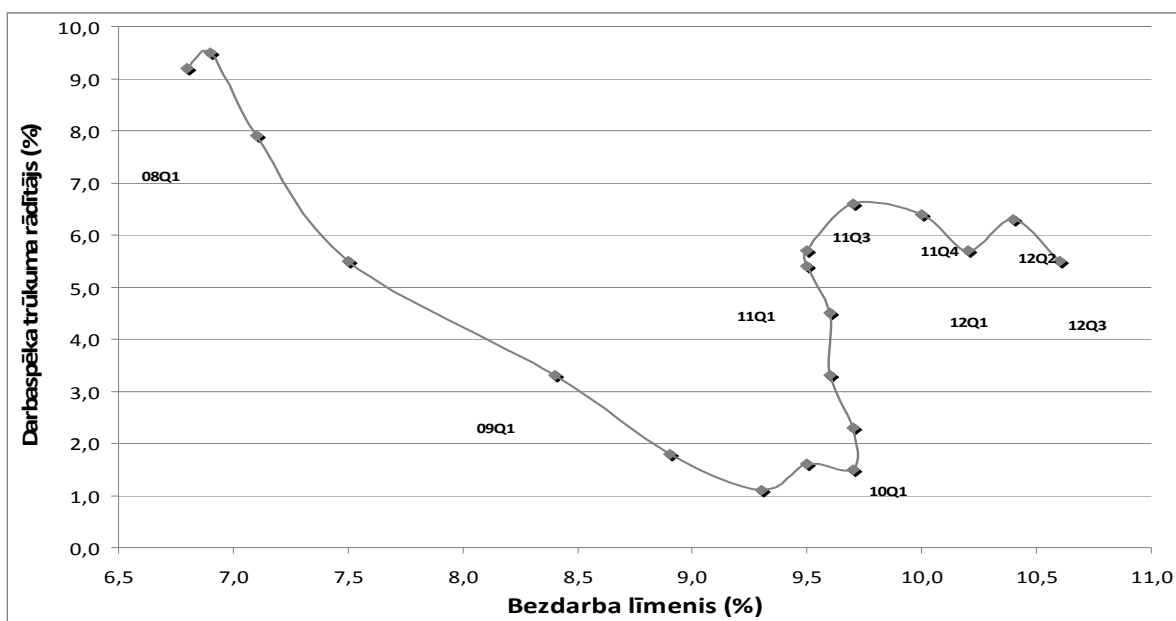

Avots: Eurostat.

Nepilna darba laika nodarbinātība veidoja ievērojamu daļu no krīzes laikā pieredzētā darbavietu pieauguma. Kamēr kopējais nodarbinātības līmenis laikposmā no 2008. līdz 2010. gadam saruka un pilna laika darbā nodarbināto skaits samazinājās par 6,2 miljoniem, nepilna darba laika darbos nodarbināto skaits tajā pašā laikposmā pieauga par 1,1 miljonu. Nepilna darba laika darbavietu skaits pēdējos gados ir stabili pieaudzis un 2011. gadā sasniedza 18,8 %. Aptuveni viena trešdaļa nodarbināto sieviešu strādā nepilna darba laiku salīdzinājumā ar tikai 8,1 % vīriešu, kas atspoguļo faktu, ka bērnu aprūpes pakalpojumi aptver tikai 28 % bērnu, kas jaunāki par 3 gadiem, un 84 % bērnu, kas vecāki par 3 gadiem.

Eiropas darba tirgos ir redzamas jaunas pazīmes par situācijas pasliktināšanos darba piemeklēšanas procesā. Vairumam dalībvalstu Beveridža līkne, kas sasaista bezdarba un vakanču līmeni, ir novirzījusies vēl vairāk uz ārpusi labajā pusē. Tomēr trīs dalībvalstis kopš 2008. gada sākuma ir virzījušās līdztekus Beveridža līknei (Beļģija, Austrija un Somija), un vienai dalībvalstij (Vācija) līkne ir pavirzījusies uz iekšpusi, norādot uz darba tirgu un darba piemeklēšanas procesa uzlabošanos. Pasliktināšanās, iespējams, ir rezultāts tam, ka neatbilst prasmes un izglītības kvalifikācija, kas vajadzīgas konkrētai darbavietai, pieaug ilgtermiņa bezdarbs, nav adekvātas reakcijas uz demogrāfiskajām pārmaiņām un nodarbinātības dienestu piedāvātie pakalpojumi nav efektīvi. Tomēr, iespējams, pasliktināšanās ir rezultāts domstarpībām un šķēršļiem ģeogrāfiskās un profesionālās mobilitātes jomā, un asimetriskajai informācijai darba devēju un darba ņēmēju starpā. Eiropas pilsoņi joprojām saskaras ar juridiskiem, administratīviem un praktiskiem šķēršļiem, pārceļoties pāri robežām. Ir paredzētas turpmākas reformas, lai *EURES*⁵ pārveidotu par pieprasījuma virzītu instrumentu darbā pieņemšanai, iekārtošanai un darba piemeklēšanai ES iekšienē, ļaujot dalībvalstīm izstrādāt savus *EURES* dienestus atbilstīgi to konkrētajām ekonomikas vajadzībām, piemēram, atbalstot nepietiekami profesijas, kurās trūkst darbinieku, un konkrētas darba ņēmēju grupas, tostarp jauniešus.

12. attēls. Beveridža līkne, ES-27, 2008. gada 1. cet. (Q1) – 2012. gada 3. cet. (Q3)

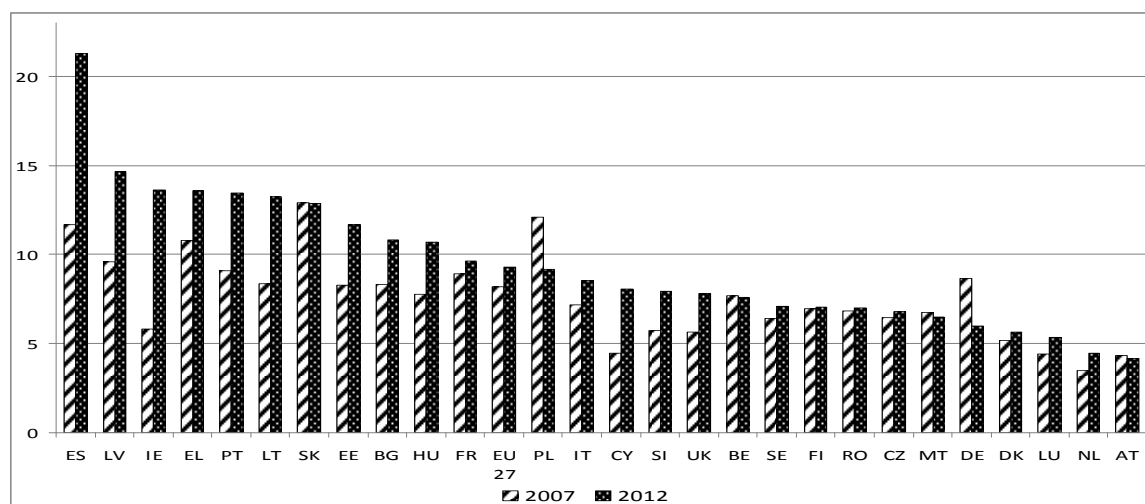

Avots: Eurostat, izmantotie dati: i) bezdarba līmenis (BL, %) un ii) darbaspēka trūkuma rādītājs (DTR, %), atvasināti no ES uzņēmējdarbības apskata rezultātiem.

⁵ Tīkls, ko veido 31 Eiropas Nodarbinātības dienests un kas atbalsta darba ņēmēju mobilitāti starp dalībvalstīm, EEZ valstīm un Šveici.

Pastāvīgs strukturālais bezdarbs draud nostiprināties. Reģistrētā Beveridža līknes virzība uz ārpusi, iespējams, ir īslaicīga, jo darba tirgus cenšas reaģēt un pielāgoties mainīgajai ekonomiskajai aktivitātei, piemēram, izmantojot atalgojuma dinamikas pārmaiņas, pārkvalifikāciju vai pastiprinātu aktīva darba tirgus politiku. Tomēr šī virzība var norādīt arī uz ilgstošākām strukturālajām problēmām, kas draud pastāvīgi palielināt strukturālā bezdarba līmeni. Dati liecina, ka strukturālā bezdarba līmenis, ko mēra, izmantojot *NAWRU* ("*non-accelerating wage rate of unemployment*" – bezdarba līmenis, pie kura algu pieauguma temps ir nemainīgs), ir palielinājies vairumā ES valstu kopš krīzes sākuma un ka šis palielinājums ir attīstījies līdz ar Beveridža līknes pasliktināšanos.

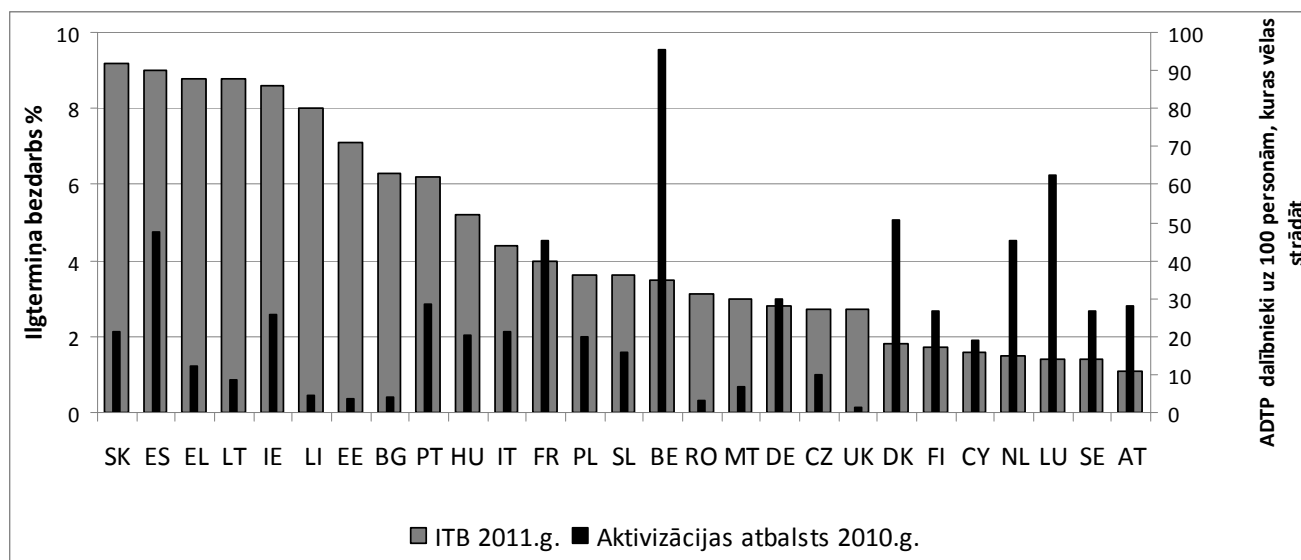
13. attēls. Bezdarba līmenis (%), pie kura algu pieauguma temps ir nemainīgs (NAWRU), katrā dalībvalstī

Avots: AMECO.

Nesen ir novērota izdevumu samazināšanās aktīva darba tirgus politikai uz vienu bezdarbnieku. Pierādījumi liecina, ka aktīva darba tirgus politikai ir pozitīva ietekme uz nodarbinātības līmeni, jo īpaši sievietēm un mazkvalificētiem iedzīvotājiem. Tās dalībvalstis, kurās ir viszemākais ilgstoša bezdarba līmenis, ir arī to valstu starpā, kurās līdzdalība aktīva darba tirgus politikā ir vislielākā, kaut gan šo labo sniegumu varētu būt veicinājuši citi faktori. Tomēr faktiskie aktīva darba tirgus politikas (ADTP) resursi uz vienu bezdarbnieku laikposmā no 2007. līdz 2010. gadam ir samazinājušies par vairāk nekā 20 %⁶.

14. attēls. Līdzdalība 2010. gada ADTP un ilgtermiņa bezdarba līmenis 2011. gadā

Avots: Eurostat.

Sociālās aizsardzības sistēmas "spilvena efekts" uz mājāsaimniecību ienākumiem kā automātisks stabilizators pēc 2009. gada ir sācis mazināties. Krīzes pirmajā posmā sociālajiem pabalstiem bija svarīga nozīme mājāsaimniecību ienākumu uzturēšanā. Eurozonā neto sociālie pabalsti un samazināti nodokļi pozitīvi ietekmēja izmaiņas mājāsaimniecību bruto izmantojamajos ienākumos 2009. gadā un 2010. gada pirmajos divos ceturkšņos. Tomēr ekonomikas krīzes otrajā posmā šī ietekme sāka mazināties. 2010. gada beigās sociālo pabalstu ietekme uz mājāsaimniecību bruto ienākumu izmaiņām sāka kļūt negatīva. Dažās valstīs uz arvien vairāk un vairāk cilvēkiem neattiecas vispār neviena shēma. Mazināšanās ir saistīta ar tiesību uz pabalstiem samazināšanu laika gaitā, sākotnējo sociālo pasākumu ienākumu atbalstam pakāpenisku pārtraukšanu un – dažās valstīs – ar sociālo izdevumu samazināšanu, kas bija daļa no fiskālās konsolidācijas programmām.

Pastāv ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz izdevumu efektivitāti, proti, rezultātiem un nabadzības samazināšanas ietekmi, ko tie sasniedz uz vienu izdevumu vienību, ja izdevumu modeļi un struktūras sociālās aizsardzības noteikumos ir līdzīgi. Nodokļu un pabalstu sistēmas ir viens no svarīgākajiem instrumentiem, lai nepieļautu un risinātu ienākumu nabadzības problēmu. 2010. gadā izdevumi sociālās aizsardzības pabalstiem (izņemot pensijas) samazināja nabadzības līmeni ES no 26 % līdz 16 %, t.i., par 37 %. Tomēr dalībvalstīs, kuras par sociālo aizsardzību tērēja līdzīgas summas, ieguva visai atšķirīgus rezultātus, un otrādi. Dažas valstis spēj samazināt bērnu un gados vecu cilvēku nabadzības līmeni vai prombūtni slimības dēļ ar mazākiem izdevumiem nekā citas. Dažās valstīs var būt labāki pabalstu līmeņi cilvēkiem, jo tām izdodas

⁶ ESAO aplēses ir balstītas uz ESAO Darba tirgus programmām un ESAO Galveno ekonomikas rādītāju datubāzēm.

samazināt laiku, ko cilvēki tērē, izmantojot pabalstus, viņus ātri atgriežot atpakaļ darbā. Līdzsvara panākšana starp universāliem un no ienākumiem atkarīgajiem pabalstiem un pabalstiem skaidrā naudā un natūrā varētu palīdzēt aktivizēt cilvēkus strādāt. Sociālās aizsardzības izdevumu mērīšana attiecībā pret nabadzības samazināšanu liecina, ka dažas sistēmas ir efektīvākas par citām. Bulgārija, Latvija, Polija un Rumānija ietilpst grupā ar zemiem izdevumiem un mazu ietekmi; Spānija, Itālija, Portugāle, Kipra (un Grieķija) uzrāda līdzīgus rezultātus, bet par lielākiem izdevumiem. To sniegums ir arī zem ES vidējā rādītāja attiecībā uz bērnu nabadzības samazināšanu.

Saglabājas būtiskas problēmas aktīvas integrācijas stratēģiju pilnīgā īstenošanā, līdztekus pievēršoties adekvātam ienākumu atbalstam, iekļaujošiem darba tirgiem un pieejai kvalitatīviem pakalpojumiem. Virzība uz aktīvu labklājības politiku un to finanšu šķēršļu novēršanu, kas attur no strādāšanas, tagad ir redzama daudzās dalībvalstīs. Tomēr dalībvalstīs turpina pastāvēt sociālās palīdzības un minimālo ienākumu shēmu seguma līmeņa stabila atšķirības, un joprojām ir problēmas sasniegt tās grupas, kuras saskaras ar nabadzības smagākajiem veidiem (piemēram, bezpajumtnieki un romi). Adekvāta ienākumu atbalsta nodrošināšana ir efektīvs līdzeklis, kā atvieglot pāreju uz darba tirgu, veicināt sociālo iekļaušanu un stimulēt kopējo pieprasījumu. Kvalitatīva un cenu ziņā pieejama bērnu aprūpe sekmē vecāku līdzdalību darba tirgū un dod bērniem labākās izredzes dzīvē, taču pierādījumi liecina, ka vismazāk aizsargātajām ģimenēm parasti ir zemāks līdzdalības līmenis tādu faktoru dēļ kā bērnu aprūpes pieejamība un pieeja tai, labvēlīgas izmaksas, tiesības izmantot bērnu aprūpi un vecāku izvēle.

3. DARBA TIRGUS STRUKTURĀLO REFORMU ĪSTENOŠANA

Eiropadome 2012. gada 1. un 2. martā, balstoties uz Komisijas 2012. gada izaugsmes pētījumu, sagatavoja politikas pamatnostādnes, kas paredzētas dalībvalstīm, lai tās varētu iesniegt savas reformu programmas un darba tirgus reformu plānus nodarbinātības pamatnostādnēs ietvertu ES pamatmērķu īstenošanai. Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumiem, Padome pieņēma konkrētām valstīm adresētas ieteikumus, uzsverot jomas, kurās dalībvalstīm būtu jāveic politikas reformas saskaņā ar vispārējām nodarbinātības politikas pamatnostādnēm.

Turpmākajā sadaļā atspoguļoti politikas pasākumi, kurus dalībvalstis veikušas, ņemot vērā to valsts reformu programmas (VRP) un prioritātes, kas noteiktas 2012. gada izaugsmes pētījumā (GIP).

3.1. Mobilizēt darba tirgu izaugsmei

Vairākas dalībvalstis (Beļģija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Īrija un Portugāle) veic pasākumus, lai pastiprinātu **aktīvā darba tirgus politiku (ADTP) un valsts nodarbinātības dienestus (VND)**. Beļģijā ir palielinātas algu subsīdijas darba ņēmējiem, kurus uzskata par "zināšanu darbiniekiem" (t.i., pētnieki privātajā vai publiskajā sektorā). Čehijā, sabiedriskie darbi tiek izmantoti kā aktivizācijas pasākums, kuru koordinē Darba birojs. Igaunijā jaunā Nodarbinātības programma 2012.–2013. gadam piedāvā plašāku ADTP izvēli un paplašina mērķgrupu, kurai ir tiesības uz dažādiem pasākumiem. Ungārijā ADTP ir pastiprināta, pievēršoties VND darbinieku apmācībai, uz klientu vajadzībām orientētu pakalpojumu modeļu izstrādei, pakalpojumu kopumam mikrouzņēmumiem un MVU, VND portāla un e-pakalpojumu funkciju paplašināšanai un valsts nodrošinātā darba shēmu pārveidošanai. Īrijā tiek pastiprināta nosacītība, lai nodrošinātu, ka nepilna darba laika darba ņēmēji tiek rosināti sākt pilna laika nodarbinātību. Visbeidzot, Portugālē tiek veikti pasākumi, lai palielinātu VND efektivitāti, un bezdarbniekiem ir izveidotas algu subsīdiu shēmas.

2011. un 2012. gadā darbaspēka nodokļu slogs joprojām ir augsts, kopumā palielinoties darbaspēka izmaksām, neskatoties uz to, ka ir panākts zināms progress attiecībā uz dažām neaizsargātu darba ņēmēju kategorijām, piemēram, darba ņēmējiem ar zemu kvalifikāciju / zemiem ienākumiem. Daudzas dalībvalstis (Beļģija, Dānija, Kipra, Somija, Grieķija, Spānija, Īrija, Itālija, Francija, Luksemburga,

Nīderlande, Portugāle, Slovēnija, Apvienotā Karaliste) nesē palielināja **iedzīvotāju ienākuma nodokli**, bieži palielinot likumā noteiktās likmes. Bieži tas tika darīts īslaicīgi, piemērojot vispārējas papildmaksas vai solidaritātes iemaksas personām ar augstiem ienākumiem (Grieķija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Portugāle, Spānija). Austrija un Čehija arī plāno drīzumā ieviest līdzīgus pasākumus. Daudzās valstīs tika palielinātas arī sociālās apdrošināšanas iemaksas (Austrija, Bulgārija, Kipra, Francija, Grieķija, Ungārija, Latvija, Polija, Portugāle un Apvienotā Karaliste).

Pasākumi, lai samazinātu darbaspēka nodokļu slogu, galvenokārt bija vērsti uz to, lai palielinātu stimulu strādāt konkrētām grupām un parasti bija saistīti ar izmaiņām nodokļu bāzē. Beļģijā, piemēram, vesels sociālā nodrošinājuma samazinājumu kopums ir paredzēts jauniešiem, darba ņēmējiem ar zemām algām un gados vecākiem darba ņēmējiem, un jaunpieņemtiem darbiniekiem MVU vai pašnodarbinātām personām. Somijā un Ungārijā nodokļu atvieglojumu pasākumi tika piešķirti arī tiem, kas saņem zemu un vidēju ienākumu, palielinot nodokļu kredītus un pamata pabalstus. Zviedrijā paaugstināja pamatienākumu pabalstus par darba ienākumiem iedzīvotājiem, kas vecāki par 65 gadiem, ar mērķi paildzināt darba mūžu.

Dažādi pasākumi tiek veikti, lai veicinātu **uzņēmumu dibināšanu un pašnodarbinātību** (Austrija, Beļģija, Bulgārija, Igaunija, Spānija, Īrija, Malta, Ungārija, Polija, Portugāle, Apvienotā Karaliste). Austrijā izmēģinājuma projekts nodrošina papildu atbalstu mācekļiem un uzņēmumiem, kas piedāvā mācekļa vietas, tostarp juridisko konsultāciju pakalpojumus un starpniecību. Beļģijā tiek veikti pasākumi, lai uzņēmumiem uzlabotu pieeju kredītiem, veicinātu administratīvo vienkāršošanu, vai samazinātu sociālās apdrošināšanas iemaksu apjomu *Horeca* nozarē. Bulgārijā pašnodarbinātība tiek veicināta, izmantojot norādījumus, apmācību un palīdzību uzsākt savu uzņēmējdarbību vai nodrošinot aprīkojumu un remontu jaunizveidotiem mazajiem uzņēmumiem. Spānijā uzņēmumu izveide tiek vienkāršota, samazinot administratīvo slogu maziem uzņēmumiem un atļaujot pagarināt darba laiku tūristu rajonos. Īrijā tiek piedāvāta virkne atbalsta veidu, kas saistīti ar kapitāla dotācijām, aizdevumu fondiem un garantijām, stimuliem jaunu uzņēmumu veidošanai utt. Maltā tiek veikti pasākumi, lai samazinātu birokrātiju attiecībā uz pašnodarbinātām personām, un ir izsludināta jauna "Mikrogarantiju shēma", lai palīdzētu pašnodarbinātām personām un maziem uzņēmumiem iegūt garantijas banku aizdevumiem. Polijā uzņēmējdarbība, pašnodarbinātība un darījumu aktivitāte tiek veicināta, izmantojot ESF. Portugālē uzņēmējiem un pašnodarbinātām personām tiek nodrošināta pieeja kredītiem, un bezdarbniekiem, kuri vēlas izveidot savu uzņēmumu, tiek sniegts tehniskais atbalsts. Apvienotajā Karalistē tika atbalstīta Nacionālā aizdevumu garantiju shēma, lai rosinātu bankas brīvāk dot aizdevumus MVU.

Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, ar kuriem **pielāgo bezdarbnieka pabalstus**, lai veicinātu atgriešanos darbā (Beļģija, Spānija, Īrija, Itālija, Zviedrija). Beļģijā pieņemtā bezdarbnieka pabalstu sistēmas reforma nozīmē, ka pabalsti samazinās agrāk un ātrāk nekā iepriekš. Spānijā vairākām grupām ir samazināts bezdarbnieka pabalsts. Portugālē ar jaunu likumu tiek samazināts bezdarbnieka pabalstu maksimālais ilgums un summas, lai samazinātu iespējamo atkarību no pabalstiem un ilgtermiņa bezdarbu. Zviedrijā attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem ir ieviesti stingrāki atbilstības noteikumi, zemāki ienākumu aizstāšanas līmeņi un pabalstu maksimālie ilgumi.

Spānijā tiek ieguldīts vairāk pūļu, lai stiprinātu **savstarpējo atbildību**, sasaistot nosacītību ar līdzdalību ADTP. Īrijā ir ieviesta skaidrāka koncentrācija uz nosacītību darba meklētājiem, īpašu uzmanību pievēršot ilgtermiņa bezdarbniekiem. Itālijā jaunā nodarbinātības sociālās apdrošināšanas sistēma pakāpeniski aizstās pašreizējo bezdarbnieka pabalstu sistēmu.

Vairākas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai risinātu **algu noteikšanas** jautājumu nolūkā nodrošināt, ka algas attīstās atbilstīgi ražīgumam (Grieķija, Spānija, Portugāle). Spānijā nesēnā darba tirgus reforma piešķir prioritāti uzņēmuma līmeņa lēmumiem par darba laiku un algām un atvieglo

uzņēmumiem iespēju atteikties no nozaru nolīgumiem. Portugālē algu attīstība, kas atbilst uzņēmuma apstākļiem, tiek nodrošināta, atbrīvojot no kolektīviem nolīgumiem, ja darba devēju asociācijas aptver mazāk par 50 % no kopējā darbaspēka.

Vācijā nozares minimālās algas sistēma aptver arvien vairāk nozaru. Ungārijā jaunais Darba kodekss stājās spēkā ar 2012. gada 1. jūliju, paredzot minimālās algas pieaugumu par 19 %. Algu noteikšanas pasākumi ir ieviesti Grieķijā ar lēmumu samazināt minimālo algu un ieviest diferencētas minimālās darba algas jauniešiem.

Vairākas dalībvalstis ir veikušas **darbaspēka mobilitātes uzlabošanas** pasākumus (Austrija, Bulgārija, Vācija, Spānija, Latvija, Ungārija). Austrijā Sarkanbaltsarkanās kartes ieviešana – uz kritērijiem balstīta punktu sistēma attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgo pieeju darba tirgum – tika pabeigta, to atverot arī kvalificētiem darba ņēmējiem tajās profesijās, kurās trūkst darbinieku. Bulgārijā Valsts kvalifikāciju sistēmas pieņemšana nodrošinās audzēkņu un darba ņēmēju arodapmācības un darba devēju prasību pārredzamību attiecībā uz izglītības un apmācības sistēmām. Vācijā tika apstiprināts likums, kas pazemina ienākumu sliekšni universitātes izglītību ieguvušiem imigrantiem no ES neietilpstošām valstīm. Latvijā ir ierosināta shēma pārceļšanās pabalstam, lai izmaksātu kompensāciju darba ņēmējiem, kas no savas dzīvesvietas pārceļas strādāt uz citu apvidu/pašvaldību. Ungārijā valdība atbalsta mobilitāti, sniedzot finansiālu atbalstu īres maksu segšanai reģistrētajiem bezdarbniekiem, kas pārceļas 100 km attālumā no savas izcelsmes vietas.

Dalībvalstis veic pasākumus, lai **mazinātu priekšlaicīgu aiziešanu no darba tirgus** (Austrija, Beļģija, Spānija, Dānija, Īrija, Nīderlande, Ungārija, Apvienotā Karaliste). Austrijā tika ieviestas reformas, lai samazinātu invaliditātes pensiju skaitu. Beļģijā ir palielināts vecuma ierobežojums vecāka gadagājuma darba ņēmēju pieejai summētajam darba laikam un ir likvidēta nepilna darba laika priekšlaicīgas pensionēšanās sistēma. Dānijā invaliditātes pensiju reformu plāni paredz, ka, pirms apsvērt priekšlaicīgu pensionēšanos, aktivizācijas ir jāizmanto aktivizācijas iespējas. Spānijā grafiks likumā noteiktā pensionēšanās vecuma palielināšanai tiks paātrināts, priekšlaicīgas pensionēšanās vecums pieaugs no 61 gada līdz 63 gadiem ar lielākiem sodiem par priekšlaicīgu pensionēšanos un apturētu pieeju daļējai pensionēšanai uz diviem gadiem. Īrijā jaunas iniciatīvas ļaus tiem cilvēkiem, kas saņem slimības vai invaliditātes maksājumus, gan strādāt, gan saņemt ienākumu atbalstu, un likumā noteiktais pensionēšanās vecums līdz 2028. gadam palielināsies līdz 68 gadiem. Nīderlandē tiek veikti pasākumi, lai līdz 2023. gadam pakāpeniski paaugstinātu pensijas vecumu līdz 67 gadiem, un pēc tam tas, iespējams, tiks saistīts ar paredzamo mūža ilgumu. Ungārijā kā vispārīgs noteikums ir atcelta priekšlaicīga pensionēšanās. Apvienotās Karalistes valdība nesen izsludināja plānu sasaistīt pensijas vecumu ar paredzamo mūža ilgumu.

Pasākumi ir vērsti arī uz to, lai sekmētu **ilgāku darba mūžu** (Austrija, Beļģija, Bulgārija, Vācija, Igaunija, Somija, Luksemburga, Polija, Apvienotā Karaliste). Austrijā vecāka gadagājuma darba ņēmējiem ar veselības traucējumiem tiek darīti pieejami aktīva darba tirgus pasākumi, profesionālās reintegrācijas un pārkvalificēšanās pasākumi, nepilna darba laika pabalsti un nodarbinātības subsīdijas. Beļģijā kolektīvās atlaišanas gadījumā uzņēmumi ar vairāk nekā 20 darbiniekiem ir spiesti piemērot vecuma struktūru, atlaižot savus darbiniekus, kas ir identiska visa uzņēmuma vecuma struktūrai, un tiem būs pienākums izstrādāt gada plānu attiecībā uz darbiniekiem, kas ir 45 gadus veci vai vairāk. Čehijā saskaņā ar 2011. gada beigās pieņemto pensiju reformu pensionēšanās vecums tiks katru gadu palielināts par 2 mēnešiem, nenosakot augšējo robežu. Igaunijā galvenā uzmanība tiek pievērsta vecāka gadagājuma darba ņēmējiem, dalībai mūžizglītībā un viņu veselības nodrošināšanai. Somijā tiek pieliktas pūles, lai uzlabotu darba mūža kvalitāti un labsajūtu darbavietā kā līdzekli darba mūža pagarināšanai. Luksemburgā uzņēmumi ar vairāk nekā 150 darbiniekiem ir spiesti nodrošināt vairāk atbalsta gados vecākiem darba ņēmējiem uzņēmumos. Polijā tiek ieguldītas pūles, lai palielinātu gados

vecāku cilvēku iespējas mācīties un uzlabot izglītības kvalitāti attiecībā uz vecāka gadagājuma cilvēkiem. Apvienotajā Karalistē standarta pensionēšanās vecumu atcēla 2011. gada oktobrī.

Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, kas neatbalsta darba mūža pagarināšanu. Čehijā tiks palielināti darbaspēka nodokļi, ko sniedz pensionāri, kas visticamāk samazinās gados vecāku cilvēku līdzdalību darba tirgū. Francijā ir atjaunota iespēja pensionēties 60 gadu vecumā tām personām, kuras ir uzsākušas darbu 18 gadu vecumā, ja šīs personas ir pienācīgi veikuši iemaksas labklājības sistēmā. Ungārijā pensionēšanās vecums visiem publiskā sektora darba ņēmējiem, izņemot tos, kas strādā medicīnas nozarē, tika padarīts par obligātu.

3.2. Atbalsts nodarbinātībai, jo īpaši jauniešu vidū

Tika veikti vairāki pasākumi, lai veicinātu jauniešu nodarbinātību, jo īpaši tiem jauniešiem, kuri nav nodarbināti, neiegūst izglītību vai arodu. Somija ir uzsākusi visaptverošu **Jaunatnes garantiju**, lai piedāvātu jauniešiem darbu, praksi vai mācību kursu, darbsemināru vai darba tirgus rehabilitācijas vietu 3 mēnešu laikā no bezdarba iestāšanās.

Vairākas valstis (Beļģija, Bulgārija, Spānija, Kipra, Īrija, Polija, Portugāle, Zviedrija un Slovēnija) veicina iniciatīvas, kuru mērķis ir **uzlabot kvalitatīvas mācekļa prakses** un stažēšanās līgumus. Beļģijā bez darba palikušiem jauniešiem, kas jaunāki par 25 gadiem un kuri nevarēja atrast darbu pēc sešu mēnešu profesionālās integrācijas, ir ieviests apjomīgs stažēšanās plāns uzņēmumos. Bulgārijā stažēšanās tiek veicināta publiskās pārvaldes centrālajos un reģionālajos birojos, piešķirot prioritāti jauniešiem ar invaliditāti. Īrijā tiek īstenotas iniciatīvas, lai aktivizētu jauniešus un pilnveidotu viņu prasmes, organizējot 5000 prakses vietas, kas ilgst no 6 līdz 9 mēnešiem. Spānijā ir veikti pasākumi, lai izstrādātu izglītības un stažēšanās līgumu un izveidotu duālu arodizglītības sistēmu. Polijā izmēģinājuma projekta mērķis ir bezdarbnieki, kas jaunāki par 30 gadiem, nodrošinot individuālu privātskolotāja atbalstu, prakses un apmācības talonus. Portugālē tiek atbalstītas profesionālās darba prakses un darbā iekārtošana. Slovēnijā bezdarbniekiem jauniešiem, kas jaunāki par 30 gadiem, tiek piedāvāts darbs uz 15 mēnešiem, un valdība sekmē brīvprātīgas mācekļa prakses nodokļu administrācijas un korupcijas novēršanas iestādēs. Zviedrijā valdība uzņēmumiem piešķir līdz pat EUR 2750 uz vienu skolēnu gadā, lai veicinātu mācekļa prakses vietu nodrošināšanu darbavietās, un ir ierosināts valsts dotāciju 2014.-2016. gadā palielināt vēl vairāk.

Citi konkrēti pasākumi, lai atbalstītu jauniešus, kuri nav nodarbināti, neiegūst izglītību vai arodu, ietver programmas, kas vērstas uz **arodizglītības dimensiju** (Vācija, Latvija, Somija), apmācību darbavietā (Lietuva) un uz finansiālo atbalstu (Ungārija). Vācijā jauniešiem no imigrantu ģimenēm tagad ir labākas iespējas iesaistīties arodizglītības programmā. Lietuvā projekts "Jauniešu nodarbinātības palielināšana", kura mērķauditorija ir jaunieši vecumā līdz 29 gadiem, subsidē algas un izdevumus par prasmju apgūšanas organizēšanu darbavietā. Latvijā bezdarbniekiem vecumā no 15 līdz 24 gadiem tiek piedāvāta iespēja deviņu nedēļu laikā izmēģināt trīs dažādus arodus arodizglītības iestādē. Ungārijā ir ieviesta "pirmā darba garantija", kas nodrošina algas kompensāciju pilnā apmērā darba devējiem, tostarp bruto algu un sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Vairākās dalībvalstīs ir izveidotas **partnerības ar sociālajiem partneriem**, lai veicinātu kvalitatīvus mācekļa prakses vai stažēšanās līgumus (Bulgārija, Čehija, Francija, Īrija, Itālija, Luksemburga, Rumānija un Slovākija). Bulgārijā pasākumu mērķis ir nodrošināt vai atbalstīt ieguldījumu izmaksas un darbaspēka izmaksas, lai izveidotu darbavietas jauniešiem. Čehijā ESF finansēts projekts atbalsta stažēšanās izmaksas uzņēmumiem, it sevišķi attiecībā uz absolventiem un cilvēkiem, kuriem trūkst darba pieredzes un kuriem jāpabeidz savi prasmju profili. Īrijā jauni pasākumi nodrošina papildu apmācības vietas bezdarbniekiem, pateicoties sadarbībai un iesaistei darba devēju, uzņēmumu, izglītības un apmācības sniedzēju starpā. Rumānijā uzņēmumi, kas pieņem darbā jauniešus vecumā līdz 25 gadiem, par katru darbā pieņemto darba ņēmēju saņems viena gada atbrīvojumu no sociālās

apdrošināšanas iemaksu maksāšanas. Slovākijā darbavietas privātajā sektorā tiks subsidētas līdz pat minimālās algas līmenim vienu gadu, bet darba devējiem būtu jādod savs ieguldījums vismaz sešus mēnešus.

Pasākumi, lai reformētu **nodarbinātības aizsardzības tiesību aktus**, ir pieņemti tikai dažās valstīs (Ungārija, Slovākija un Itālija). Ungārijā pārmaiņas ietver noteikumus par strādāšanu vairākās darbavietās, noteikumus par elastīgu darba laiku un atlaišanas noteikumu vienkāršošanu. Portugāle ir samazinājusi atlaišanas pabalstus līdz 20 dienām par darba gadu gan beztermiņa, gan uz noteiktu laiku noslēgtiem darba līgumiem un vienkāršojusi definīciju par individuālu atlaišanu ekonomisku iemeslu dēļ. Itālijā tiesību akti, kas reglamentē nelikumīgu individuālu atlaišanu uzņēmumos ar vairāk par 15 darbiniekiem, ir pārskatīti, lai palielinātu elastību, pamatot darba tirgu, un ir ieviesti pasākumi, lai ierobežotu netipisku darba līgumu ļaunprātīgu izmantošanu. Slovākijā tiek veikti pasākumi, lai ierobežotu maksimālo ilgumu un skaitu secīgiem darba līgumiem uz noteiktu laiku un likvidētu izņēmumus attiecībā uz pagaidu darba aģentūrām.

Tikai dažas dalībvalstis gūst panākumus attiecībā uz **izglītības un apmācības sistēmu pielāgošanu, lai atspoguļotu darba tirgus vajadzības** (Beļģija, Īrija, Lietuva, Malta un Slovākija). Īrijā pasākumu mērķis ir palīdzēt bezdarbniekiem vai iepriekš pašnodarbinātām personām saglabāt pēc iespējas ciešāku saikni ar darba tirgu, izmantojot nepilna laika augstākās izglītības un apmācības iespējas, lai pilnveidotu savas prasmes vai pārkvalificētos jomās, kurās, iespējams, veidosies ilgtspējīgas nodarbinātības iespējas. Lietuvā kvalifikācija tiks plānota vairākos posmos, lai cilvēkiem nodrošinātu labāku informāciju par prasmju pieprasījuma struktūru un noteiktu vispieprasītākās specialitātes. Maltā studenti tiek rosināti turpināt savu izglītību, iegūstot nozarei nepieciešamo kvalifikāciju un izmantojot nodokļu kredītu, kas sedz līdz pat 80 % no samaksātajām mācību maksām. Slovākijā nesen pieņemtā Likuma par arodizglītību un apmācību mērķis ir nostiprināt saiknes starp arodizglītību un apmācību un darba tirgus prasībām. Arī Beļģijā visas kopienas ir veikušas pasākumus, lai reformētu arodapmācību nolūkā nostiprināt tās kvalitāti, elastību un saikni ar darba tirgus prasībām.

Vairāki pasākumi ir veikti, lai **pārskatītu universitāšu kvalitāti un finansējumu** (Itālija, Latvija un Malta). Itālija ir veikusi pasākumus, lai samazinātu finansējumu, un ir paredzams, ka studiju maksas pieaugs par 25 % līdz 100 %. Attiecībā uz stipendijām tikai Malta ir paziņojusi, ka divas stipendiju shēmas turpinās darboties. Latvija ir uzsākusi plaša mēroga novērtējumu par vairāk nekā 800 augstākās izglītības studiju programmām, un tiek gatavotas vairākas reformas, tostarp akreditācijas procesa reforma, jauna universitāšu finansēšanas modeļa izstrāde un universitāšu pārvaldības reforma.

Neskatoties uz Eiropas pusgada aicinājumu noteikt par prioritāti izaugsmei labvēlīgus publiskos izdevumus, ir pierādījumi, ka izdevumi tiek samazināti uz **ieguldījumu izglītībā** rēķina. Ievērojams skaits dalībvalstu samazināja izglītības jomas izdevumus divus gadus pēc kārtas 2011. un 2012. gadā (Igaunija, Itālija, Latvija, Lietuva, Apvienotā Karaliste) vai arī tikai 2011. gadā vai tikai 2012. gadā (Beļģija, Bulgārija, Īrija, Francija, Kipra, Ungārija, Polija, Rumānija, Slovākija, Somija). Diskusijas par budžeta konsolidāciju ir vērstas uz izglītības jautājumiem arī Spānijā. Pretēji, budžeti saglabājās stabili vai palielinājās Čehijā, Dānijā, Luksemburgā, Maltā un Austrijā.

3.3. Visneaizsargāto grupu aizsardzība

Vairākas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai risinātu **sociālās aizsardzības sistēmu efektivitātes** jautājumu (Igaunija, Latvija un Spānija). Igaunijā, sākot ar 2013. gadu, tiks ievērojami palielināta bezdarba apdrošināšanas pabalstu pieejamība, kas papildinās un līdzsvaros 2009. gada nodarbinātības tiesību aktu reformu. Īrijā, neraugoties uz sociālo pabalstu vispārēju samazinājumu, neaizsargātie iedzīvotāji joprojām saņem ienākumu atbalstu, kaut gan zemākā līmenī. Latvijā bezdarbnieka pabalsti vairs nebūs atkarīgi no darba stāža apdrošināšanas shēmas, bet to pamatā būs seguma samazināšana

līdz 9 mēnešiem. Spānijā minimālo ienākumu shēmas aktivizācija būs piesaistīta prasītāja darba karjeras ilgumam.

Dažas dalībvalstis ir panākušas progresu attiecībā uz **aktīvas iekļaušanas stratēģiju** īstenošanu, kas vērstas uz ienākumu adekvātu atbalstu, iekļaujošu darba tirgu un pieeju kvalitatīviem pakalpojumiem (Austrija, Dānija, Somija, Francija, Malta, Polija un Zviedrija). Austrijā ir pieņemts rīcības plāns attiecībā uz invaliditāti, kas aptver pasākumus diskriminācijas novēršanas, pieejamības, aprūpes, izglītības, nodarbinātības, neatkarīgākas dzīves jomās. Dānijā 2012. gada jūnijā tika panākta vienošanās par būtisku invaliditātes pensiju reformu, kas attiecina pieeju šīm pensijām tikai uz cilvēkiem vecumā virs 40 gadiem, un paredz rehabilitācijas grupas, lai atbalstītu veselības aprūpi, nodarbinātību, izglītību un sociālos pakalpojumus. Maltā brīvprātīgo organizācijas tiek rosinātas nodarbināt neaizsargātās personas, izmantojot finansiālās palīdzības piešķirumus. Zviedrijā valdība plāno vēl vairāk nostiprināt neaizsargāto grupu pozīciju darba tirgū, palielinot aktīva darba tirgus pasākumus ilgtermiņa bezdarbniekiem un cilvēkiem ar vājām pozīcijām darba tirgū. Portugālē tika izveidots sociālais īres tirgus, kura mērķis ir nodrošināt pieeju cenu ziņā pieejamam un kvalitatīvam mājoklim visneaizsargātākajām iedzīvotāju grupām.

Tiek veikti tikai daži pasākumi attiecībā uz **pieeju pakalpojumiem, kas atbalsta integrāciju darba tirgū** un sabiedrībā (Čehija, Īrija un Polija). Čehijā vietējā līmenī tiek uzsākta maza mēroga izmēģinājuma programma, kas piedāvā labāku mājokli un pārkvalificēšanu sociāli atstumtām ģimenēm (īpaši romiem), kuri nodrošina, ka viņu bērni pilnībā apmeklē pamatskolu. Īrijā ESF atbalsta programmas, kuru mērķis ir padarīt imigrantus finansiāli neatkarīgus un viņus vairāk sociāli integrēt ar nodarbinātības vai tālākizglītības un apmācības palīdzību. Polijā ir paaugstināti ienākumu kritēriji, lai atbalstītu nabadzīgos darba ņēmējus, un ir palielinātas naudas pabalstu summas no sociālās palīdzības, tostarp ārzemniekiem un bēgļiem, kuri piedalās valodu apmācībā.